

กระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมสู่ความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการ
ชุมชนกรณีศึกษากองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ
จังหวัดอำนาจเจริญ¹

The Reinforcement and Restoration of Social Capital to Strengthen the
Community Welfare Fund: A Case Study of “Kong Boon
SatjaSawaddikarn Thai Ban” Puai Sub-district, LueAmnart District,
Amnart Charoen Province

อนันต์ แม้นพยัคฆ์* ทชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ ประสิทธิ์ กุลบุญญา
นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
e-mail: aod_anan@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานภายในกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ศึกษาทุนทางสังคมที่มีอยู่ เพื่อพัฒนากระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมเพื่อความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการชุมชน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Approach) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม พื้นที่ดำเนินการคือกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารกองทุนฯ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เป็นสมาชิกและไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนฯ ในตำบลเปือย จำนวน 680 คน ซึ่งใช้เทคนิควิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานของกองทุนฯ มีเรื่องที่ต้องดำเนินการเสริมสร้างคือความเข้าใจในอุดมการณ์และความรู้สึกเป็นเจ้าของ ประกอบกับทุนทางสังคมในตำบลอยู่ในช่วงลดลงตามกระแสสังคมโลกาภิวัตน์ที่ทุนนิยมและบริโภคนิยมมีพลังเหนือกว่าทุนทางสังคม ในประเด็นกระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม พบว่า มีขั้นตอนที่สำคัญในการดำเนินงานคือ การสร้างการรับรู้และความตระหนัก การสร้างนวัตกรรมสวัสดิการชุมชน เพื่อขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม และการดำเนินงานตามแผน ด้วยการสร้างโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ด้วยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและการจัดการความรู้ ในประเด็นการสร้างความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวันและการพัฒนาชุมชนที่นำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม สวัสดิการชุมชน กองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน

¹กระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมสู่ความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษา กองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปี 2559

The purpose of this research was to study the operating condition in the community welfare fund of “Kong Boon SatjaSawaddikarn Thai Ban” and to study the situation of the social capital in the community. The qualitative approach and participatory action research were used in this study. In-depth interview, observation and focused group discussion were employed for data collection and analysis. The samples were 680 people including; chiefs of “Kong Boon SatjaSawaddikarn Thai Ban”, the community leader, and people who were members and non-members of the fund in Puai sub-district.

Findings of the study revealed that understanding of ideology and sense of belonging of the fund should be established. As an influence of the globalization, capitalism and consumerism played major roles other than the social capital. The study also found that there were considerable execution processes to reinforce and restore the social capital for strengthening the community welfare. The processes were as follows; creating the realization on people toward the community; inventing community welfare innovation; sharing vision; planning with participation; and operating the plan. Participation should be encouraged in every process. Moreover, the community learning process and knowledge management were also the mainstays on strengthening of community welfare to develop the community to be self-reliance and sustainability.

Keywords: Reinforcement and Restoration of Social Capital, Community welfare, Strength

การพัฒนาประเทศในช่วงห้าทศวรรษที่ผ่านมาสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ประชาชนมีงานทำและมีความมั่นคงในอาชีพมากขึ้นรายได้เฉลี่ยของประชาชนเพิ่มสูงขึ้นปัญหาความยากจนลดลงและประชาชนเข้าถึงบริการทางสังคมและสาธารณสุขไปมากขึ้นเป็นปัจจัยจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้กว้างขวางมากขึ้นอย่างไรก็ดีความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสของประชาชนกลุ่มต่างๆ โอกาสของคนในเมืองกับชนบทในการเข้าถึงบริการสาธารณะหลักที่มีคุณภาพ ยังมีช่องว่างมากโดยเฉพาะแรงงานนอกระบบ แรงงานภาคการเกษตรเกือบทั้งหมด ยังขาดโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการทางสังคม และขาดความมั่นคงในชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11, 2555) ขณะที่สังคมไทยเกิดภาวะการถดถอยถดถอยถดถอยของประชากร เพื่อเข้ามาหางานทำในเมือง ทำให้สัดส่วนประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นความเป็นเมืองที่ขยายไปอย่างรวดเร็วส่งผลให้วิถีชีวิตมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ การอยู่อาศัยแบบเครือญาติเปลี่ยนไปสู่การเป็นปัจเจกมากขึ้นโครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนไปสู่ครัวเรือนที่อยู่คนเดียวหรือครอบครัวผู้สูงอายุ

จากสภาพการณ์ดังกล่าวรัฐบาลและองค์กรชุมชนต่างๆ ได้มีการดำเนินการเรื่องการคุ้มครองทางสังคมในรูปแบบที่หลากหลายได้แก่การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน การให้ความคุ้มครองส่งเสริมสิทธิประโยชน์คนไทยและแรงงานไทยประกอบกับบทเรียนในการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา เมื่อประเทศไทยเกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2540 ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจภาคเมือง ความเป็นชุมชนในชุมชนท้องถิ่น วิถีชีวิตแบบพึ่งกันเองของชุมชน จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างความเข้มแข็งและทางรอด

หนึ่งของสังคมไทย ดังนั้น หากไม่มีการเตรียมความพร้อมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์สังคมไทย
ย่อมเป็นสังคมที่ขาดการเรียนรู้และประชาชนต้องประสบกับความทุกข์ยากอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ทำให้เกิดการเตรียมพร้อมเพื่อตั้งรับกับผลกระทบดังกล่าวในพื้นที่ต่างๆ
ภายใต้ต้นวัตรกรรมชุมชน คือการจัดสวัสดิการโดยชุมชนเอง ซึ่งในอดีตสวัสดิการชุมชนของสังคมไทย มี
ลักษณะเป็นชุมชนสวัสดิการฐานปัจจัยสี่ บ้านและวัดมีบทบาทสำคัญในการดูแลเรื่องการจัดสวัสดิการของ
ชุมชน จนมาสู่ยุคที่รัฐบาลกลางมีบทบาทในการจัดสวัสดิการ ซึ่งช่วงแรกเป็นการจัดให้เฉพาะผู้ที่จำเป็นต้อง
ได้รับการสงเคราะห์ สู่การจัดสวัสดิการโดยรัฐ ที่ครอบคลุมเป้าหมายที่กว้างขึ้น เช่น พระราชบัญญัติการ
ประกันสังคมแต่ครอบคลุมเฉพาะประชาชนที่ทำงานในระบบเท่านั้น ส่วนประชาชนที่ทำงานนอกระบบยังคง
มีข้อจำกัดในการได้รับสวัสดิการจากรัฐ จนกระทั่งเมื่อประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ ประชาชน
ชาวบ้าน แกนนำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้หันมาทบทวนเรื่องระบบโครงข่ายการคุ้มครองทาง
สังคม (Social safety Net) ที่มีอยู่ในสังคมไทย และพบว่า มีความเป็นเครือข่าย ชุมชน ทุนทางสังคมใน
ด้านต่างๆ ซึ่งการจัดสวัสดิการโดยชุมชน เช่น องค์กรการเงิน วิสาหกิจชุมชน เป็นทางเลือกสำคัญที่จะช่วย
ทำให้เกิดความมั่นคงของชุมชนฐานราก ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ได้
อย่างมีศักดิ์ศรี สามารถยืนหยัดเป็นตัวของตัวเอง ลดการพึ่งพาจากภายนอก (พรณทิพย์ เพชรมาก, 2558)
จึงมีทางเลือกที่เป็นทางเลือกใหม่เกิดขึ้น กลายเป็นที่มาของสวัสดิการในชุมชน ที่เกิดขึ้นจากชุมชน โดยชุมชน
เพื่อชุมชนเอง อันเป็นผลมาจากการหาหนทางในการจัดสวัสดิการที่ไม่หวังพึ่งพิงจากภาครัฐแต่เพียงอย่าง
เดียว ชุมชนจึงลุกขึ้นมาจัดสวัสดิการชุมชนของชุมชนเอง

ปัจจุบันจำนวนของกองทุนสวัสดิการชุมชนในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และสามารถดูแล
สมาชิกกลุ่มเป้าหมายเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังพบว่าในบางพื้นที่ยังไม่มี ความเข้าใจในเรื่องการจัดสวัสดิการชุมชน
เท่าที่ควร โดยส่วนใหญ่มองการจัดสวัสดิการชุมชนเป็นหน้าที่ของภาครัฐ รัฐต้องเป็นผู้สนับสนุน ประชาชน
เป็นผู้ได้รับความช่วยเหลือและงบประมาณต่างๆ เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งหัวใจของการจัดสวัสดิการชุมชนนั้น คือ
สวัสดิการแบบมีส่วนร่วมทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริมและผู้รับต้องสามารถนำไปปรับใช้ให้เกิด
ประโยชน์ อีกทั้งร่วมกันพัฒนาต่อยอดจนเกิดนโยบายและการรวมกลุ่ม จากสภาพปัญหาดังกล่าวการจัด
สวัสดิการชุมชนในปัจจุบัน จึงขาดการมีส่วนร่วมการช่วยเหลือกันและการเอื้ออาทรต่อกันซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ
แนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการจัดสวัสดิการชุมชนก็คือ การนำทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเป็นจำนวน
มาก มาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งในปัจจุบันนี้มีการใช้ทุนทางสังคมอยู่น้อยมาก
ซึ่งทุนทางสังคมของชุมชน คือ ความเอื้ออาทรต่อกัน ความรัก ความสามัคคี ความเชื่อ ความศรัทธา ในสิ่งที่
ชุมชนสร้างแรงยึดเหนี่ยวและเกาะเกี่ยวความเป็นชุมชนไว้ด้วยกัน ทำให้ชุมชนมีเอกลักษณ์ มีความเข้มแข็ง
และพึ่งตนเองได้ โดยที่ผ่านมานั้นสังคมไทยดำรงอยู่ได้ เนื่องจากมีความหลากหลายของทรัพยากร ความรู้
ภูมิปัญญา เครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นการพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชนนั้น จึงต้องนำเอาทุน
ทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยต้องมีการสร้างความตระหนัก สร้างความ
เข้าใจให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของการนำทุนทางสังคมมาประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาและยกระดับการจัด
สวัสดิการชุมชนอย่างแท้จริง

การดำเนินงานในกระบวนการจัดสวัสดิการชุมชนที่ผ่านมามุ่งให้ความสำคัญเรื่องเงินสวัสดิการที่
สมาชิกจะได้รับเป็นสำคัญ ขาดการพูดคุยทำความเข้าใจเรื่องปรัชญาอุดมการณ์ หรือเจตนารมณ์ที่แท้จริง
ของสวัสดิการชุมชน นั่นคือการฟื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในอดีต ที่อยู่กันแบบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
ช่วยเหลือกัน พึ่งพาอาศัยกันให้กลับคืนมา ส่งผลให้กลุ่มสวัสดิการชุมชนหลายกลุ่มมีปัญหาและไม่สามารถ
ดำเนินการต่อไปได้ จากสภาพปัญหาดังกล่าว ประกอบกับสถานการณ์การดำเนินงานภายในกลุ่มสัจจะ
สวัสดิการไต้หวัน ที่ประสบปัญหาอยู่ และคณะกรรมการกลุ่มกำลังแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาอยู่ จึงเป็น

มูลเหตุในการดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อแสวงหากระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน เป็นการสร้างความหลากหลายของสวัสดิการชุมชนสร้างองค์ความรู้ใหม่และนำไปสู่การพัฒนาใช้กับชุมชนอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานภายในกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ
2. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ
3. เพื่อพัฒนากระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม เพื่อความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

1. พื้นที่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ
2. เนื้อหา กำหนดขอบเขตเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ศึกษาสภาพการดำเนินงานภายในกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ ศึกษาทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตำบลเปือย และพัฒนากระบวนการสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม เพื่อความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการชุมชน
3. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง จำนวน 180 คน โดยแบ่งออก 3 กลุ่ม คือ คณะผู้บริหารกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน 20 คน สมาชิกกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวันจำนวน 150 คน และผู้ให้การสนับสนุนกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน จำนวน 10 คน ส่วนกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนในตำบลเปือย จำนวน 500 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานภายในกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ แบ่งการศึกษาเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Data Collection) ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยจัดทำโครงร่างการวิจัย นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการดำเนินงานภายในกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ประชากรในการวิจัยขั้นตอนนี้ได้แก่ คณะผู้บริหารและสมาชิกกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวันตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ คัดเลือกเป้าหมายแบบเจาะจง จำนวน 100 คน คือ ผู้บริหารกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวันจำนวน 20 คน สมาชิกกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน 80 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ หาคูณภาพเครื่องมือโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

กระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทางสังคมสู่ความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการชุมชนกรณีศึกษาของบุญสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ¹
อนันต์ แม้นพยัคฆ์ ทัชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ ประสิทธิ์ กุลบุญญา

ระยะที่ 2 ศึกษาทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ แบ่งการศึกษาเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การอบรมนวัตกรรมสวัสดิการชุมชน สร้างนักวิจัยในพื้นที่ กลุ่มเป้าหมาย คือ คนในตำบลเปือยจำนวน 10 คน

ขั้นตอนที่ 2 การลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูลทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตำบลเปือย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยและนักวิจัยในพื้นที่ เพื่อศึกษาและรวบรวมทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตำบลเปือย ประชากรในการวิจัยขั้นตอนนี้ได้แก่ สมาชิกของบุญสัจจะสวัสดิการไต้หวัน จำนวน 150 คน เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง หากคุณภาพเครื่องมือโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

ระยะที่ 3 ศึกษากระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมเพื่อความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการชุมชน มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนพัฒนากระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม 2) การขับเคลื่อนกระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม 3) การสรุปประเมินผลกระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนพัฒนากระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนนี้คือ การสนทนากลุ่ม และการสังเกต ใช้เทคนิคการพัฒนาชุมชนคือ การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม (AIC) จัดกระบวนการ ประชากรในการวิจัยคือ คณะผู้บริหารและสมาชิกของบุญสัจจะสวัสดิการไต้หวันคัดเลือกเป้าหมายแบบเจาะจง จำนวน 100 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม (AIC) หากคุณภาพเครื่องมือโดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

ขั้นตอนที่ 2 การขับเคลื่อนกระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การสนทนากลุ่ม และการสังเกต ใช้เทคนิคการพัฒนาชุมชนคือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดการความรู้ ประชากรในการวิจัยคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนในตำบลเปือย จำนวน 500 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและบันทึกข้อมูลเชิงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปประเมินผลกระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้คือ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการสังเกต ใช้เทคนิคการพัฒนาชุมชนคือ การจัดการความรู้ และการถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ ประชากรคือ คณะผู้บริหารและสมาชิกของบุญสัจจะสวัสดิการไต้หวันคัดเลือกเป้าหมายแบบเจาะจง จำนวน 100 คน คือ ผู้บริหาร จำนวน 20 คน สมาชิก 80 คน หากคุณภาพเครื่องมือโดยนำเสนอประเด็นการจัดการความรู้และการถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการดำเนินงานของกองทุนฯ สามารถดำเนินงานผ่านปัญหาและอุปสรรคได้ แต่มีข้อกั่วงวลที่ต้องดำเนินการเสริมสร้างและแก้ไข คือ ความเข้าใจเรื่องอุดมการณ์ของกองทุนฯ การเพิ่มจำนวนสมาชิก ความรักความสามัคคีเอื้ออาทรกัน ความรู้สึกเป็นเจ้าของรักหวงแหนและร่วมกันรักษากองทุนสัจจะสวัสดิการให้ดำรงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

2. ทุนทางสังคมในตำบล 3 ด้านคือ ทุนมนุษย์ ทุนทางสถาบันและทุนวัฒนธรรม ในตำบลเปือยมีความเข้มแข็งและชัดเจน คือ ทุนมนุษย์ มีผู้นำที่มีความเข้มแข็งและเสียสละเพื่อส่วนรวม ส่วนประชาชนโดยรวมมีความสามารถในการเลี้ยงชีพได้ แต่ด้วยสภาพสังคมปัจจุบันมีข้อกั่วงวลที่ต้องดำเนินการคือความมีจิตใจที่เอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งมีสภาพที่ลดน้อยลง ทุนทางสถาบันทางสังคม สถาบันทางสังคมหลักของตำบลสามารถปฏิบัติหน้าที่ในส่วนของตนเองได้ดี แต่ขาดการทำงานร่วมกันและขาดการมีเป้าหมายการ

พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในตำบลร่วมกัน และทุนทางวัฒนธรรม มีความเข้มแข็งที่มีลักษณะลดลงต้องร่วมกันแสวงหาแนวทางเสริมสร้างและฟื้นฟูเรื่องความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพราะเป็นฐานสำคัญในกิจกรรมพัฒนาชุมชน

3. กระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมเพื่อความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการชุมชน มีกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ซึ่งทุกภาคส่วนในตำบลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมทุกขั้นตอน โดยในขั้นตอนแรก คือการสร้างการรับรู้และตระหนักถึงคุณค่าและสถานการณ์ที่เป็นอยู่ของกองทุนฯ เพื่อชุมชนจะได้รับทราบข้อมูลและใช้ข้อมูลให้เป็น โดยใช้กระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วมวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหา สภาพของปัญหาอย่างชัดเจน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลหรือหลักฐานเชิงประจักษ์ในการดำเนินงานต่อไป ขั้นตอนที่สอง คือการสำรวจทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตำบล เพื่อประเมินระดับของความมีอยู่และร่วมกันแสวงหาแนวทางเสริมสร้างฟื้นฟูและนำมาหนุนเสริมการทำงานของกองทุนฯ ให้มีความเข้มแข็ง ขั้นตอนที่สาม กระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ที่ใช้เทคนิควิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในพื้นที่สามารถดำเนินการต่อได้หลังสิ้นสุดการศึกษาวิจัย มีขั้นตอนที่สำคัญคือ 1) การสร้างนักวิจัยในพื้นที่โดยได้มีการจัดอบรมนักจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจถึงปรัชญาอุดมการณ์ของกองทุนฯและเทคนิควิธีการในการทำงานสร้างการเรียนรู้แก่ชุมชน 2) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมใช้วิธีการประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม ให้ทุกภาคส่วนได้รับทราบข้อมูลสภาพการดำเนินงานของกองทุนฯ ความมีอยู่ของทุนทางสังคมในตำบลแล้วนำไปสู่การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมในการพัฒนากองทุนฯไปสู่ความเข้มแข็ง 3) การวางแผนอย่างมีส่วนร่วมหลังจากได้วิสัยทัศน์ร่วมว่า“ชุมชนจิตอาสา สวัสดิการชีวิตดีถ้วนหน้า ภาศิพัฒนาเชื่อมโยง พัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน พึ่งพาตนเอง เข้มแข็ง ยั่งยืน” ได้ร่วมระดมสมองแสวงหาวิธีการเพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์ 4) การดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากการวางแผนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมมีกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรมและกิจกรรมย่อยจำนวน 8 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมหลักที่ 1 เสริมสร้างและฟื้นฟูทุนมนุษย์ มีกิจกรรมย่อยจำนวน 4 กิจกรรมได้แก่ 1.1) สภาการศึกษา เพื่อร่วมกันกำหนดเนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมจริยธรรม 1.2) ศูนย์การศึกษาพระพุทธรศานวันอาทิตย์ มีการอธิบายเพิ่มเติมเรื่องทุนทางสังคมและสร้างการรับรู้ถึงปรัชญาและอุดมการณ์ของกองทุนฯ 1.3) การอธิบายปรัชญาและอุดมการณ์ของกองทุนฯในวันพระ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนแก่ผู้ที่มาทำบุญและสามารถขยายผลต่อประชาชนในตำบลได้ 1.4) สวัสดิการกลุ่มสัจจะพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมคนครบวงจรชีวิต คือการใช้การจ่ายสวัสดิการของกลุ่มมาเป็นเงื่อนไขให้สมาชิกมีคุณธรรมจริยธรรม ถ้าไม่มีคุณธรรมจริยธรรมจะได้รับสวัสดิการที่น้อยกว่าคนอื่น กิจกรรมหลักที่ 2 เสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสถาบัน ที่ผ่านมาสถาบันทางสังคมหลักคือ บ้าน วัด โรงเรียนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถทำหน้าที่ในการกิจของตนได้อย่างสมบูรณ์ แต่การขาดพลังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในตำบลเพราะขาดการบูรณาการร่วมกัน ผู้ศึกษาร่วมกับผู้นำในชุมชนจึงได้ดำเนินการจัดเวทีสนทนากลุ่ม เพื่อแสวงหาการทำงานร่วมกันและมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในตำบลร่วมกัน ได้แนวทางการทำงานร่วมกันคือให้มีภาคประชาสังคมทำหน้าที่ประสานการทำงานให้สถาบันทางสังคมหลักคือบ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีเวทีแลกเปลี่ยนและวางแผนการทำงานร่วมกัน กิจกรรมหลักที่ 3 เสริมสร้างและฟื้นฟูทุนวัฒนธรรมมีกิจกรรมย่อย 2 กิจกรรม คือ 3.1) ทุนการศึกษาเพื่อลูกหลาน และ 3.2) ธนาкарข้าวชุมชน ซึ่งการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมดังกล่าวใช้เทคนิคกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานดำเนินการ เพื่อนำไปสู่ชุมชนการเรียนรู้ ขั้นตอนที่สามการจัดการความรู้ โดยกำหนดเป้าหมายร่วมกันว่าต้องการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม มีการแสวงหาความรู้คือการสำรวจสภาพการดำเนินงานของกองทุนฯ และสำรวจความมีอยู่ของทุนทางสังคม นำมาสู่การจัดเวที

สร้างความตระหนักแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ถอดบทเรียนการทำงาน จัดเก็บองค์ความรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เมื่อคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องจึงเกิดการเรียนรู้และนำไปสู่การเข้าใจปรัชญาอุดมการณ์ของกองทุนฯ รู้สึกตระหนักและเป็นเจ้าของกองทุนฯ ส่งผลให้การดำเนินงานของกองทุนฯ มีความเข้มแข็งขึ้น ขั้นตอนที่ดี การประเมินผลและถอดบทเรียน การศึกษาวิจัยตลอดระยะเวลา 2 ปี ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพคนในพื้นที่ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมสร้างการเรียนรู้ การจัดการความรู้และสรุปบทเรียนหลังการจัดกิจกรรมทุกครั้ง ขับเคลื่อนงานผ่านวัตรสวัสดิการชุมชน ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มทำการศึกษารวบรวมทุนทางสังคม จัดเวทีสนทนากลุ่ม ร่วมกิจกรรมเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม ในส่วนของการฟื้นฟูทุนทางสังคมสามารถทำการฟื้นฟูด้วยการจัดกิจกรรมเสริมสร้างและฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องผลที่ปรากฏชัดคือ ชุมชนมีความเอื้ออาทรกันมากขึ้นผ่านกิจกรรมกองทุนการศึกษาของลูกหลานและธนาคารข้าว มีโครงสร้างการทำงานคือประชาสังคมทำหน้าที่ประสานงาน เพื่อการทำงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในตำบลร่วมกับสถาบันทางสังคม มีกิจกรรมด้านการพัฒนาคนที่ขับเคลื่อนมาอย่างต่อเนื่องและจะขับเคลื่อนต่อไปโดยมีคณะผู้บริหารกองทุนฯ และวัตรสวัสดิการชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนต่อไป ประเด็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนฯ หลักคิดสำคัญของกองทุนฯ เดิมนั้นก่อกำเนิดขึ้นบนฐานทุนทางสังคม คือ การศรัทธาในพระสงฆ์ ประกอบกับความสามัคคีของคนในชุมชน ความไว้วางใจกัน ความเอื้ออาทรกัน ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถทำการฟื้นฟูทุนทางสังคมดังกล่าวได้ ซึ่งเมื่อทุนทางสังคมได้รับการเสริมสร้างและฟื้นฟูขึ้น จึงสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมให้การดำเนินงานของกองทุนฯ มีความเข้มแข็งขึ้น

4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในกระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมเพื่อความเข้มแข็งของการจัดสวัสดิการชุมชนมีดังนี้

4.1 ผู้นำประกอบด้วยผู้นำที่เป็นทางการคือ ผู้นำท้องที่และผู้นำท้องถิ่น ผู้นำที่ไม่เป็นทางการคือ พระสงฆ์ ผู้นำกลุ่มองค์กร ชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงสภาพการดำเนินงานของกลุ่ม สถานการณ์ของทุนทางสังคม ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการและสนับสนุนกระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม

4.2 ผู้ปฏิบัติคือ คณะผู้บริหารกองทุนฯ และวัตรสวัสดิการชุมชน ที่ลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูล จัดกระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมร่วมวิเคราะห์ข้อมูล ร่วมเรียนรู้และจะเป็นผู้ขับเคลื่อนงานต่อไปในพื้นที่ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำ

4.3 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนการที่ชุมชนมีกิจกรรมการทำงานกลุ่มอยู่ก่อนแล้ว เช่น กลุ่มสังฆะสมทรัพย์ กลุ่มอาชีพต่างๆ และความเป็นเครือญาติกัน มีส่วนเอื้อให้การศึกษาครั้งนี้สามารถดำเนินการได้ด้วยดี

4.4 การพัฒนาจิตใจคนในตำบลเปือยมีพระนักเผยแผ่ พระนักพัฒนา คือพระครูอุดมโพธิกิจ เจ้าคณะตำบลเปือย ซึ่งท่านเป็นผู้เชิญชวนและรับเป็นที่ปรึกษาให้ญาติโยมได้ก่อตั้งกองทุนฯ และกิจกรรมพัฒนาต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก แต่เรื่องหนึ่งที่ท่านดำเนินการก่อนคือ การพัฒนาจิตใจคน โดยเฉพาะผู้นำ ผู้ปฏิบัติ ต้องมีความเข้าใจแก่นแท้ของงานดี และมีจิตใจที่เสียสละเพื่อส่วนรวม

4.5 การทำงานร่วมกันของสถาบันทางสังคม สถาบันทางสังคมหลักของตำบลคือ บ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ค้นพบว่า สถาบันดังกล่าวทำหน้าที่ในการกิจของตนเองได้เป็นอย่างดี แต่ขาดการบูรณาการวิสัยทัศน์และมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน เพราะขาดการปรึกษาหารือกัน โดยขาดองค์กรกลางที่จะทำหน้าที่เชื่อมประสาน การวิจัยครั้งนี้จึงเสนอให้มืองค์กรภาคประชาสังคมของตำบล ทำหน้าที่ในการเชื่อมประสานการทำงานของสถาบันต่างๆ จึงทำให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถขับเคลื่อนงานต่างๆ ไปได้ด้วยดีภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกสถาบันทางสังคม

4.6 การประสานงาน คือการสื่อสารข้อมูลต่างๆ ในตำบล ไปสู่ผู้นำ สมาชิกกองทุน ประชาชน ในตำบล และหน่วยงานองค์กรภายนอกชุมชน เพื่อสื่อสารข้อมูลและชัดเจนในบทบาทหน้าที่ในการเข้าร่วม กิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

4.7 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจัดเป็นปัจจัยสำคัญของการศึกษาและวิจัยครั้งนี้ เพราะ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนคือเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ของ ชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสร้างแกนนำคือนักสวัสดิการชุมชน เป็นหลักในการดำเนินกิจกรรม ประสานงาน สื่อสารข้อมูล สรุปข้อมูล จัดเวทีสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูล ร่วมกับชุมชน จากกิจกรรม ดังกล่าวการเรียนรู้จึงค่อยๆ ขยายวงกว้างไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบล

4.8 การจัดการความรู้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการจัดการความรู้แบ่งอยู่ในขั้นตอนต่างๆ เช่น การพัฒนาคน การถอดบทเรียนคนทำงานหลังจากจัดกิจกรรมเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม ร่วมกัน เสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไปให้ดีกว่าเดิม เป็นการพัฒนางาน และสุดท้ายการพัฒนาองค์กร คือ ตำบลเปือยและกองทุนฯ ได้จัดเวทีพูดคุยระหว่างผู้นำสถาบันทางสังคม เพื่อสร้างวิสัยทัศน์และเป้าหมาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลร่วมกัน

5. เจื่อนไข ชุมชนที่จะดำเนินการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม สามารถนำกระบวนการและ วิธีการจัดกิจกรรมในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยมีเงื่อนไขดังนี้

5.1 ผู้นำทุกภาคส่วน ต้องมีความตระหนักและร่วมดำเนินงานอย่างจริงจัง เพราะผู้นำมีส่วน สนับสนุนกระบวนการต่างๆ อย่างยิ่ง

5.2 คณะทำงานขับเคลื่อนหลัก ต้องมีจิตใจที่เสียสละ ทำงานเพื่อส่วนร่วม พร้อมทั้งจะเรียนรู้ มีความอดทนรอ เพราะการดำเนินงานเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการ ดำเนินงาน เพื่อสร้างโอกาสให้ทุกภาคส่วน ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม

5.3 เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้จำเป็นต้องจัดให้มีขึ้นเป็นระยะ ๆ อย่างน้อยทุก ๆ ไตรมาส เพื่อเป็น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ติดตามความก้าวหน้า และประการสำคัญคือ เป็นเวทีพัฒนาศักยภาพคนทำงานและ ประชาชนให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

5.4 การจัดการความรู้เป้าหมายของการจัดการความรู้ คือ พัฒนาคน พัฒนางานและพัฒนา องค์กร การดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม ควรมีการกำหนดเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน มีเวทีของชุมชนนักปฏิบัติ เพื่อยกระดับการทำงานและพัฒนาศักยภาพคนทำงานอย่างต่อเนื่อง มีการจัดเก็บ องค์ความรู้ เพื่อพัฒนาการดำเนินงานสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมสู่ความเข้มแข็งของการจัด สวัสดิการชุมชน กรณีศึกษากองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัด อำนาจเจริญมีประเด็นที่น่าสนใจอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนสัจจะสวัสดิการฯ ได้ค้นพบประเด็นที่น่าสนใจ หลายประเด็นดังนี้

การดำเนินงานในลักษณะการรวมกลุ่มในชุมชนที่เกี่ยวกับเงินส่วนใหญ่ดำเนินการมาได้ ระยะเวลาหนึ่งจะประสบปัญหาเรื่องความโปร่งใส ความไว้วางใจกัน แต่ในกรณีกองทุนสัจจะสวัสดิการฯ นี้สามารถระดมระดมมาได้เพราะมีพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำในชุมชนที่เป็นทุนทางสังคมได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์ รวมจิตใจและมีผลต่อความไว้วางใจต่อการดำเนินงานของกลุ่มได้ แต่ด้วยสังคมทุนนิยมและบริโภคนิยมใน ปัจจุบันทำให้ความเป็นชุมชนลดน้อยลง ประชาชนส่วนใหญ่มุ่งแต่เงิน วัตถุและผลตอบแทนส่งผลให้ความ

เข้าใจในเรื่องปรัชญาและอุดมการณ์ของกองทุนฯ ที่มุ่งให้สมาชิกทำบุญช่วยเหลือเอื้ออาทรกัน ในหมู่สมาชิกไม่ค่อยเข้มเข้มนัก ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่จะส่งผลให้กองทุนฯ ดำรงอยู่ได้ต่อไปด้วยหลักการดำเนินงานของกองทุนฯ ที่เน้นให้สมาชิกทำบุญช่วยเหลือกันซึ่งทุนกระแสนิยมและบริโภคนิยม จึงส่งผลให้ในปัจจุบันมีผู้ที่สนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนไม่มากนักอันจะมีผลกระทบต่อการดำเนินงานของกองทุนฯ ความรักความเอื้ออาทรช่วยเหลือกันความรู้สึกเป็นเจ้าของกองทุนฯ ของสมาชิกมีความเข้มน้อย เพราะด้วยกระแสสังคม ด้วยเหตุนี้เพื่อรักษานวัตกรรมทางสังคมที่ส่งเสริมให้คุณภาพชีวิตของชุมชนดีขึ้นชุมชนมีที่พึ่งและพึ่งตนเองได้ จำเป็นต้องเสริมสร้างและฟื้นฟูทางสังคมให้กลับมาเป็นพลังสำคัญในการประคับประคองความเป็นชุมชนให้คงอยู่ต่อไปซึ่งสอดคล้องกับ เรวดี จันทเปรมจิตต์ (2557) ที่กล่าวว่า ทุนทางสังคม ซึ่งได้แก่ ความมีจิตอาสา ความสามัคคี เอื้ออาทรกันในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นทีม ซึ่งส่วนใหญ่ในชุมชนชนบทลักษณะการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์กันในชุมชนยังคงมีความเหนียวแน่นมีความผูกพันกันทางสายเลือดในระบบเครือญาติค่อนข้างสูง จึงเป็นข้อดีของชนบทที่จะสามารถรวมกลุ่มกันทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้ง่ายกว่า แต่อย่างไรก็ตามชุมชนยังต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กระแสนิยมและบริโภคนิยมจึงส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของชุมชน ดังนั้นชุมชนควรมีการรื้อฟื้นสังคมแบบเอื้ออาทรขึ้นมา เพื่อเป็นต้นทุนในการพัฒนางานด้านต่างๆ ของชุมชนและสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2559) ที่ว่าการสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมในการสนับสนุนการพัฒนาและพร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน เพื่อยกระดับทักษะของคนในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดสวัสดิการและบริการในชุมชน จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ต้องดำเนินการแสวงหาแนวทางในการสนับสนุนให้กองทุนฯ มีความเข้มแข็งและดำเนินการต่อไปได้ท่ามกลางกระแสนิยมและบริโภคนิยม

2. การศึกษาทุนทางสังคมในตำบลเปื่อย 3 ด้านคือ ทุนมนุษย์ ทุนทางสถาบัน และทุนวัฒนธรรม ในตำบลเปื่อย มีความเข้มแข็งและชัดเจน คือ ทุนมนุษย์ มีผู้นำที่มีความเข้มแข็งและเสียสละเพื่อส่วนรวม ส่วนประชาชนโดยรวมมีความสามารถในการเลี้ยงชีพได้ แต่ด้วยสภาพสังคมปัจจุบันมีข้อกั้วกั้วที่ต้องดำเนินการคือ ความมีจิตใจที่เอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งมีสภาพที่ลดน้อยลง ทุนทางสถาบัน สถาบันหลักของตำบลสามารถปฏิบัติหน้าที่ในส่วนของตนเองได้ดี แต่ขาดการทำงานแบบบูรณาการและขาดการมีเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในตำบลร่วมกัน และทุนทางวัฒนธรรม ในมิติการช่วยเหลือกันและความเอื้ออาทรกันมีความเข้มแข็งที่มีลักษณะลดลง สอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555) ที่ว่าสังคมไทยมีค่านิยมที่ดั่งามและทุนทางสังคมที่เสื่อมถอยและประเพณีดั้งเดิมถูกบิดเบือน เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยม ให้ความสำคัญกับศีลธรรมและวัฒนธรรมที่ดั่งามลดลง ทั้งการดำรงชีวิตประจำวัน การใช้ชีวิตและความสัมพันธ์กับผู้อื่น มุ่งหารายได้เพื่อสนองความต้องการบริโภค การช่วยเหลือเกื้อกูลกันลดลง ความมีน้ำใจไมตรีน้อยลง แ่่งแย่ง เอาัดเอาเปรียบกันขาดความสามัคคีไม่เคารพสิทธิผู้อื่น และขาดการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กมลวรรณ วรรณธำ (2553) ที่ว่าทุนทางสังคมเป็นทรัพยากรของชุมชนที่เกิดจากความ สัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดการประสานงานและการร่วมมือที่ก่อให้เกิดประโยชน์หลากหลาย ทุนทางสังคมช่วยขับเคลื่อนให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและสร้างนวัตกรรม ทุนทางสังคมยังเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงประสานคนในชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อุปสรรคของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะถูกขจัดลงได้ด้วยการใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคม เช่น เครือข่ายทางสังคม ความไว้วางใจ ความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นต้น และผลการศึกษาของ พระมหาประสิทธิ์ ญาณปทีโป (2549) ก็สนับสนุนว่า การนำทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนา ควรมีการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อ

ความเข้มแข็งของสังคมและชุมชนต้องร่วมกันแสวงหาแนวทางเสริมสร้างและฟื้นฟูเรื่องความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพราะเป็นฐานสำคัญในกิจกรรมพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา คามุณี (2551) ที่ว่าการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกิดจากการผสมผสานและสร้างความสมดุลระหว่างแนวทางในการเพิ่มทุนทางสังคมของสมาชิกภายในกลุ่ม โดยสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและสมาชิกผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและแรงยึดเหนี่ยวภายใน รวมทั้งความเป็นปึกแผ่นของชุมชน ตลอดจนการจัดสวัสดิการชุมชนและกิจกรรมสาธารณะ จะสามารถสร้างความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือเกื้อกูลและพัฒนาศักยภาพของชุมชน

3. กระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม เพื่อความเข้มแข็งในการจัดสวัสดิการชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้มีกระบวนการและขั้นตอน 4 ขั้นตอนคือ 1) การสร้างการรับรู้และตระหนักถึงคุณค่าและสถานการณ์ที่เป็นอยู่ของกองทุนสัจจะสวัสดิการฯ 2) การสำรวจทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตำบล 3) กระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย มีขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอนคือ คือ 3.1) การสร้างนักวิจัยในพื้นที่โดยได้มีการจัดอบรมวัดการสวัสดิการชุมชน 3.2) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมใช้วิธีการประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม 3.3) การวางแผนอย่างมีส่วนร่วม 3.4) การจัดกิจกรรมที่เกิดจากการวางแผนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม ด้วยการเรียนรู้ของชุมชนมีกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรมคือ กิจกรรมหลักที่ 1) เสริมสร้างและฟื้นฟูทุนมนุษย์ มีกิจกรรมย่อยจำนวน 4 กิจกรรมได้แก่ 1.1) สภาการศึกษา 1.2) ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 1.3) การอธิบายปรัชญาและอุดมการณ์ของกองทุนในวันพระ 1.4) สวัสดิการกลุ่มสัจจะพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมคนเพื่อสร้างการเรียนรู้แก่คนและชุมชนซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและพึ่งตนเองได้ กิจกรรมหลักที่ 2) เสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสถาบัน ได้แนวทางการทำงานร่วมกันคือให้มืองค์กรภาคประชาสังคม คือกลุ่มคนที่มิจิตสาธารณะทำงานเพื่อส่วนร่วม ทำหน้าที่ประสานการทำงานให้สถาบันทางสังคมหลักคือบ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีเวทีแลกเปลี่ยนและวางแผนการทำงานร่วมกัน เพื่อการมีเป้าหมายร่วมกัน เพราะการมีเป้าหมายการพัฒนาส่วนร่วมจะเป็นพลังที่สำคัญในการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับ พลเดช ปิ่นประทีป (2558) ที่กล่าวว่า สังคมไทยมีแต่วัตถุดิบประสงค์ของแต่ละบุคคล ของแต่ละกลุ่ม แต่ละพวก แต่ละพรรค แต่ละองค์กร แต่ละสถาบัน จึงทอนกำลังกันเองไม่เป็นพลังกำลังร่วมกันของชาติที่จะสร้างประเทศไทยน่าอยู่ ถ้าคนไทยมีวัตถุดิบประสงค์ร่วมกันได้เมื่อใด ก็จะเกิดพลังมหาศาลที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง บรรลุความเจริญอย่างแท้จริง สร้างประเทศไทยที่น่าอยู่ที่สุดได้ กิจกรรมหลักที่ 3) เสริมสร้างและฟื้นฟูทุนวัฒนธรรมมีกิจกรรมย่อย 2 กิจกรรม คือ 3.1) ทุนการศึกษาเพื่อลูกหลาน และ 3.2) ธนาคารข้าวชุมชน ในกระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคมนี้ เป็นการสร้างโอกาสและเชิญชวนองค์กรและประชาชนทุกเพศทุกวัยในชุมชนตำบลเปือยเข้ามาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมประเมินผลด้วยกัน ชุมชนจึงเกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการลงมือปฏิบัติหรือจากประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ กาญจนา รอดแก้ว (2550) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่า หมายถึงการเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติและดึงเอาประสบการณ์ออกมา มีการสะท้อนความรู้เพื่อพัฒนาความคิดใหม่ มีการวิเคราะห์เพื่อแสวงหาคำตอบเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ จนเกิดเป็นความรู้ที่มีคุณค่าใหม่ขึ้น การดำเนินงานในกระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทุนทางสังคม จึงเกิดการเรียนรู้ที่ชุมชนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กลุ่มนวัตกรสวัสดิการชุมชนและผู้บริหารกองทุนฯ ช่วยผลักดัน ให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อเสริมสร้างทุนทางสังคม ซึ่งเป็นการพัฒนาคน พัฒนางานและพัฒนาองค์กร ที่สามารถขยายผลไปสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ จากการจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันคิดวิเคราะห์ หาแนวทางแก้ไขปัญหา หาแนวทางในการพัฒนาร่วมกัน ปฏิบัติร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในที่สุดแล้วชุมชนจึงเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริงซึ่งสอดคล้องกับ วาริน ลินสูงสุด (2550) ได้กล่าว ถึงการเรียนรู้

จากการปฏิบัติว่า ต้องเรียนรู้เป้าหมาย หลักการ เนื้อหาและวิธีการให้ตรงกันก่อน ร่วมวางแผนในการดำเนินงาน จากนั้นจึงประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยมีการใช้คำถามเป็นทักษะสำคัญในการสนทนา ทำให้เกิดการขัดเกลาความคิดเป็นการดึงความรู้ในชุมชนออกมา ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็น เป็นการต่อยอดทางความคิดจนเกิดแนวทางในการแก้ไขหรือพัฒนา แล้วจึงสรุปผลการเรียนรู้และถอดบทเรียน ขยายผลการดำเนินงานต่อไป และอาพันธ์ชินทร์ สุพานิช (2554) ที่ได้กล่าวถึงการเรียนจากการปฏิบัติว่าเป็นกระบวนการแก้ไขปัญหาในองค์กร โดยกระบวนการแก้ปัญหานั้นจะอยู่ในลักษณะของทีมงาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การแก้ไขปัญหา และลงมือกระทำจนกระทั่งหมดปัญหาและสามารถสรุปสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาสำหรับการเรียนรู้แลกเปลี่ยนกันเพื่อพัฒนาการเรียนรู้การทำงานต่อไป 4) การจัดการความรู้ การจัดการความรู้ของชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เพราะจะช่วยให้สมาชิกในชุมชนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ และกำหนดเป้าหมายของตนเอง เกิดการเรียนรู้ จนนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นอยู่เพื่อนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายร่วมกันว่าต้องการเสริมสร้างและฟื้นฟูทางสังคมเพื่อให้การดำเนินงานของกองทุนฯ มีความเข้มแข็ง มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับการเรียนรู้ พัฒนาคนให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนางานให้ดีขึ้น สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2550) ที่ว่า การจัดการความรู้ที่เกิดจากพลังภายในของชุมชน จะทำให้การพัฒนาเกิดความยั่งยืน เพราะหลักของการพัฒนาต้องให้ชุมชนเป็นผู้กระทำเอง ทางราชการเป็นผู้สนับสนุนไม่ใช่สั่งการให้เกิดการพัฒนา เป็นกระบวนการทางปัญญา ใช้ความรู้ ใช้การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ มีการจัดการโดยใช้ความรู้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันด้วยการเรียนรู้ ไม่ใช่โดยการใช้อำนาจ และมีกลไกการจัดการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน และ วิจารณ์ พานิช (2551) ที่ได้กล่าวถึงการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาชุมชนไว้ว่าการจัดการความรู้หมายถึงเครื่องมือเพื่อการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อย 4 ประการไปพร้อมๆ กัน ได้แก่ บรรลุเป้าหมายของงาน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปเป็นองค์กรการเรียนรู้ และ บรรลุความเป็นชุมชน เป็นหมู่คณะ ความเอื้ออาทรระหว่างกันในชุมชน การจัดการความรู้จึงเป็นเครื่องมือเพื่อการเสริมสร้างและฟื้นฟูทางสังคมในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มสวัสดิการชุมชน ให้สามารถฟื้นฟูทางสังคมและนำมาส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชนให้เข้มแข็งอันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนของชุมชน

1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีภารกิจหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบ ควรสนับสนุนให้ชุมชนจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน และส่งเสริมให้มีการฟื้นฟูทางสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้กระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูทางสังคม เพื่อจัดเก็บองค์ความรู้ในการขับเคลื่อน และปัจจัยเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการพัฒนาชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ วรรณธำ. (2553). *ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่ชุมชนพึ่งตนเอง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- กาญจนา รอดแก้ว. (2550). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้แนวทางการ เรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตภาคกลาง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ประเวศ วะสี. (2550). *การจัดการความรู้: กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพและ ความสุข*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- พรณทิพย์ เพชรหมาก. (2558). *10 ปี แห่งการเปลี่ยนผ่าน...สวัสดิการชุมชนก้าวสู่สังคมสวัสดิการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- พระมหาประสิทธิ์ ญาณปทีโป. (2549). *ทุนทางสังคมและการนำทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาชุมชน อย่างยั่งยืน ศึกษากรณีชุมชนบ้านห้วยแคร์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย*. (ภาคินพนธ์, สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- พลเดช ปิ่นประทีป. (2558). *วิสัยทัศน์ 2035 : หนึ่งศตวรรษ อภิวัฒน์ประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ประสานการพัฒนาสังคมสุขภาวะ.
- เรวดี จันทเปรมจิตต์. (2557). *การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเป็น ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- วารินทร์ สีนสูงสุด. (2550). *การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมกระบวนการประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษา ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอ/เขต*. กรุงเทพฯ: สำนัก บริหารงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิจารณ์ พานิช. (2551). *การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- วิทยา คามณี. (2551). *ทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชน : กรณีศึกษาองค์กรออมทรัพย์ชุมชนใน จังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 11*. กรุงเทพฯ: สุตรไฟศาล.
- _____. (2559). *(ร่าง)แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อาพันธ์นิตร์ สู่พานิช. (2552). *การพัฒนาแบบการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการปฏิบัติสำหรับ ข้าราชการแขวงทางหลวง กรมทางหลวงตามแนวทางการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการจัดการ ความรู้*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

REFERENCES

- Arphanchanit Suphanit. (2009). The Development of Learning Model to Promote Performance Ability of Officers in Highway District, Department of Highways Regarding to Learning by Doing and Knowledge Management. Doctoral Dissertation, Chulalongkorn University.
- Kamonwan Wanthanung. (2010). Social Capital and Knowledge Management for Self-reliant Communities. Doctoral Dissertation, NIDA.

- Kanchana Rodkeaw. (2007). The Development of Learning Process of Learning Network by using Experiential Learning for Strengthening Community in the Central Region. Doctoral Dissertation. Chulalongkorn University.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2012). National Economic and Social Development Plan No.11. Bangkok: Sutphisarn.
- _____. (2016). National Economic and Social Development Plan No.12. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.
- Prawet Wasi. (2007). Knowledge Management: The liberation of Human to Potential Freedom and Happiness. 2nd ed. Bangkok: Institute for Social Knowledge Management.
- Punthip Petchmak. (2015). 10 Years of Transition... Community Welfare to Social Welfare. Bangkok: Institute for Social Knowledge Management.
- Pramaha Prasit Yanpathipo. (2006). Social Capital and Social Capital Implementation for Sustainable Community Development: a Case Study of Ban Huey Care, Mueang District, Chiang Rai Province. Term Paper. NIDA.
- Phondet Pinratip. (2015). 2035 Vision: One Century Aphiwat Thailand. Bangkok: Office of Health Social Development.
- Rewadee Chantapreimjit. (2014). The Development of Learning Model using Community-Based to Promote the Potential Elderly. Doctoral Dissertation, Chulalongkorn University.
- Warin Sinsungsud. (2007). The Development of Learning Model from the Practice to Promote the Quality Assurance in Education. Non-formal Education Center. Bangkok: Office of Non-formal Education. Office of the Permanent Secretary. Ministry of Education.
- Wichan Phanit. (2008). Knowledge Management. Pragmatist Issue. (4th edit). Bangkok: Mental Health.
- Wittaya Kamuni. (2008). Social Capital for Community Development: a Case Study of Corporate Savings Community in Lumpang. Doctoral Dissertation, Narasuan University.